bed ,to push her face suddenly down close to mine as I lay asleep, so I awoke crying out in terror" [1;38 p.].Tasvirda muallif tomonidan ishlatilgan "haunt – ingliz gotikasida ham "ta'qib qilish", ham "ruh bo'lib ko'rinish" ma'nosini anglatib, "ta'qib qilish" asardagi ruhiy bosimni yaxshi ifodalaydi, push her face close to mine – bu harakatdagi to'satdan va tajovuzkor yaqinlikni ifodalasa, crying out in terror, shunchaki, "baqirib" emas, balki ichki qo'rquv va vahimani ko'rsatish uchun "dahshat ichida qichqirib" yuborishni ifodalaydi. Mazkur asardan keltirilgan parcha biz tahlil qilayotgan "qo'rquv psixologiyasi" sini ochib berishga xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar. Gotik roman xususiyatlarini muvaffaqiyatli transformatsiya qila olgan ingliz adibasi Syuzen Hill zamonaviy gotik romanni yarata olibgina qolmay, ulardan farq qiluvchi xususiyatlarni ham ko'rsatib berganligi bian e'tirofga loyiqdir. "qora libosli ayol" romani o'tmish va xozirgi kun hayoti uzviyligini voqealar jarayonida aks ettiradi. Muallifning bunday mahorati zamonaviy gotika romani janrida ijod qila olishini kitobxonlarga to'la qonli isbotlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

(1). Hill S. Woman in Black. London, Hamish Hamilton, 1983, 350 p.

(2). Хотамов Н., Саримсоқов Б. Адабиётшунослик терминларининг изоҳли луғати. Тошкент, "Ўқитувчи", 1979, 250-бет.

(3). Қуронов Д., Мамажонов З., Шералиева М. Адабиётшунослик луғати. Тошкент, "Akademnashr", 2013, 300-бет.

Sabirova Sevara Baxtiyorovna (Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti Filologiya va san'at fakulteti "O'zbek tili va adabiyoti" kafedrasi mustaqil tadqiqotchisi; e.mail:sevarasabirova09@gmail.com)

MATNAZAR ABDULHAKIM IJODIDA FOLKLORIZM POETIKASI: MIFOLOGIK TAFAKKUR VA BADIIY TRANSFORMATSIYA

Annotatsiya. *Mazkur maqolada Matnazar Abdulhakim she'riyatida folklorizm hodisasining poetik xususiyatlari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida xalq og'zaki ijodi unsurlarining badiiy matndagi funksional o'rni, mifologik va arxaik obrazlarning semantik qatlamlari, marosim motivlarining poetik transformatsiyasi hamda milliy tafakkur bilan zamonaviy estetik ong o'rtasidagi uzviy bog'liqlik masalalari yoritildi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, folklorizm shoir individual uslubining ichki tarkibiy qismi bo'lib, u poetik tizimning konseptual yaxlitligini ta'minlaydi.*

Kalit so'zlar: *folklorizm, poetika, mifologizm, arxaik obraz, ramziylik, milliy mentalitet, badiiy transformatsiya, intertekstuallik.*

Сабирова Севара Бахтиёровна (независимый исследователь кафедры «Узбекский язык и литература» филологического факультета Ургенчского государственного университета имени Абу Райхона, Беруни; e.mail: sevarasabirova09@gmail.com)

ПОЭТИКА ФОЛЬКЛОРИЗМА В ТВОРЧЕСТВЕ МАТНАЗАРА АБДУЛХАКИМА: МИФОЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ И ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ

Аннотация. *В статье научно анализируются поэтические особенности фольклоризма в творчестве Матназар Абдулхакима. Исследуется функциональная роль элементов устного народного творчества в художественном тексте, семантика мифологических и архаических образов, художественная трансформация обрядовых мотивов, а также связь национального эстетического мышления с современным художественным сознанием. Делается вывод о том, что фольклоризм является ключевым компонентом индивидуального стиля поэта и обеспечивает концептуальную целостность его поэтической системы.*

Ключевые слова: *фольклоризм, поэтика, мифологизм, архаический образ, символика, национальный менталитет, художественная трансформация, интертекстуальность, эстетическая концепция.*

Sabirova Sevara Bakhtiyorovna (Independent researcher of the Department of "Uzbek Language and Literature" of the Faculty of Philology and Arts of Urgench State University named after Abu Rayhon Beruni; e.mail:sevarasabirova09@gmail.com)

THE POETICS OF FOLKLORISM IN THE WORKS OF MATNAZAR ABDULHAKIM: MYTHOLOGICAL THINKING AND ARTISTIC TRANSFORMATION

Annotation. *This article provides a scholarly analysis of folklorism in the poetry of Matnazar Abdulhakim. The study examines the functional role of folklore elements in poetic texts, the semantic layers of mythological and archaic imagery, and the artistic transformation of ritual motifs. It also explores the relationship between national aesthetic thinking and modern artistic consciousness. The findings*

demonstrate that folklorism serves as a key component of the poet's individual style and ensures the conceptual integrity of his poetic system.

Keywords: *folklorism, poetics, mythologism, archaic image, symbolism, national mentality, artistic transformation, intertextuality, aesthetic concept.*

Kirish (Introduction). Folklorizm zamonaviy adabiyotshunoslikda milliy estetik tafakkurning uzviy davomiyligini ifodalovchi muhim ilmiy kategoriya hisoblanadi. Har qanday milliy adabiyot o'z shakllanish jarayonida xalq og'zaki ijodi bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanadi. Folklor xalqning tarixiy xotirasi, dunyoqarashi, axloqiy me'yorlari va estetik ideallarini mujassam etgan murakkab ma'naviy tizimdir. Shu bois yozma adabiyotda folklor unsurlarining qayta talqini milliy identitetni saqlash va estetik izchillikni ta'minlash vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Folklorizm zamonaviy adabiyotshunoslikda milliy estetik tafakkurning uzviy davomiyligini ifodalovchi muhim ilmiy kategoriya hisoblanadi. O'zbek she'riyati tarixida folklorizm, dastlab, bevosita syujet va obraz shaklida qo'llanilgan bo'lsa, zamonaviy bosqichda u ramziy, semantik va strukturaviy jihatdan qayta ishlanib, individual poetik tizimning ichki komponentiga aylangan. Bu jarayon folklor materialining oddiy takrorlanishi emas, balki uning badiiy transformatsiyasi bilan xarakterlanadi. Matnazar Abdulhakim ijodi aynan shu jarayonning chuqur va konseptual ifodasidir. Shoir poetikasida folklor unsurlari tashqi bezak emas, balki badiiy tafakkurning ichki mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. Arxaik timsollar zamonaviy ruhiy-falsafiy mazmun bilan boyitilib, yangi estetik kontekstda talqin qilinadi. Mifologik obrazlar inson va borliq o'rtasidagi murakkab munosabatni ifodalovchi semantik markaz vazifasini bajaradi. Shu jihatdan, shoir ijodida folklorizm milliy mentalitet va individual estetik qarashlar sintezini yuzaga keltiradi. Tadqiqotning asosiy maqsadi shoir ijodida folklorizmning poetik funksiyasini aniqlash, uning strukturaviy va semantik xususiyatlarini asoslash hamda milliy estetik tafakkur bilan bog'liqligini yoritishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Folklorizm hodisasi adabiyotshunoslikda keng o'rganilgan ilmiy muammolardan biri hisoblanadi. O'zbek folklorshunosligida xalq og'zaki ijodining janriy, poetik va semantik xususiyatlari yuzasidan qator tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, "O'zbek xalq og'zaki ijodi" va "Folklorshu-noslik asoslari" kabi ilmiy manbalarda folklorning estetik tabiati, obrazlar tizimi va marosim motivlarining funksional xususiyatlari yoritilgan. Ushbu tadqiqotlar folklor poetikasining nazariy asoslarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbek adabiyoti tarixiga oid ilmiy ishlarda esa yozma adabiyot va folklor o'rtasidagi uzviy bog'liqlik masalasi tahlil qilingan. Xususan, zamonaviy she'riyatda folklorizmning ramziy va semantik transformatsiyasi, arxaik obrazlarning yangi estetik kontekstda talqin qilinishi masalalari yoritib berilgan.

Matnazar Abdulhakim ijodiga bag'ishlangan tadqiqotlarda shoirning milliylik va zamonaviylik uyg'unligiga asoslangan poetik tafakkuri qayd etiladi. Biroq uning she'riyatida folklorizmning mifologik tafakkur bilan bog'liq strukturaviy va semantik xususiyatlari maxsus, tizimli tarzda tadqiq etilmagan. Shu jihatdan, mazkur maqola folklorizmni nafaqat motiv darajasida, balki poetik tizimning konseptual asosi sifatida tahlil qilishni maqsad qiladi. Tadqiqot mavjud ilmiy qarashlarni umumlashtirgan holda, Matnazar Abdulhakim poetikasida folklorizmning estetik strategiya sifatidagi o'rnini aniqlashga qaratilgan.

Tadqiqot kompleks metodologik yondashuv asosida olib borildi. Qiyosiy-tarixiy metod orqali shoir she'rlari xalq og'zaki ijodi janrlari bilan solishtirildi va obrazlarning tarixiy ildizlari aniqlashtirildi. Bu metod arxaik timsollarning kelib chiqishi hamda ularning zamonaviy talqini o'rtasidagi bog'liqlikni ochishga xizmat qildi. Struktural tahlil yordamida poetik matnning ichki qurilishi, obrazlar tizimi va semantik qatlamlari o'rganildi. Folklor unsurlarining matn strukturasi ichidagi funksional o'rni aniqlashtirildi. Intertextuality (intertekstuallik – matnlararo bog'liqlik) yondashuvi orqali folklor motivlarining yashirin va ochiq ko'rinishlari tahlil qilindi. Mythological analysis (mifologik tahlil – mif asosidagi semantik o'rganish) yordamida yer, osmon, daraxt, yo'l kabi arxaik timsollarning mifologik ildizlari va zamonaviy poetik mazmuni o'rtasidagi bog'liqlik ochib berildi. Estetik tahlil usuli esa shoir individual uslubining shakllanish mexanizmini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot metodologiyasi (Methods). Tadqiqot metodologiyasi tizimli va ko'p qirrali yondashuv tamo-yiliga asoslandi. Avvalo, badiiy matnni integral butunlik sifatida o'rganish prinsipi qo'llanildi. Bu prinsipga ko'ra, folklor unsurlari alohida motiv yoki detal sifatida emas, balki poetik strukturaning tarkibiy qismi sifatida tahlil qilindi. Shoir ijodida uchraydigan mifologik obrazlar, marosim motivlari va arxaik timsollar kontekstual birlikda ko'rib chiqildi.

Shuningdek, semantik maydon tahlili usulidan foydalanildi. Mazkur usul orqali muayyan obraz atrofida shakllangan ma'no qatlamlari aniqlanib, ularning poetik funksiyasi asoslandi. Masalan, yer, ildiz, daraxt, yo'l kabi timsollar nafaqat mifologik ramz sifatida, balki tarixiy xotira va ruhiy davomiylik konseptlarini ifodalovchi semantik markaz sifatida talqin qilindi. Diskursiv yondashuv yordamida shoir poetikasida milliy mentalitet va zamonaviy estetik ong o'rtasidagi munosabat o'rganildi. Bu metod folklorizmni

faqat estetik hodisa sifatida emas, balki madaniy identitetni ifodalovchi ma'naviy fenomen sifatida ko'rish imkonini berdi. Bundan tashqari, tipologik tahlil usuli orqali Matnazar Abdulhakim she'riyati boshqa zamonaviy o'zbek shoirlari ijodi bilan qiyosiy jihatdan ko'rib chiqildi. Natijada folklorizmning individual va umumadabiy xususiyatlari farqlab olindi. Tadqiqot jarayonida nazariy umumlashtirish va konseptual modellashtirish usullari ham qo'llanildi. Bu usullar shoir poetikasida folklorizmning strukturaviy modelini aniqlash va uning badiiy tizimdagi funksional o'rnini belgilashga xizmat qildi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Matnazar Abdulhakim she'riyatida folklorizm ko'p qatlamli estetik tizim sifatida shakllangan. Mifologik qatlamda yer va osmon, yorug'lik va zulmat, daraxt va ildiz kabi timsollar kosmogonik tasavvurlar bilan bog'lanib, insonning ruhiy izlanishlarini ifodalovchi semantik markazga aylanadi. Ritmik-strukturaviy darajada xalq qo'shiqlariga xos takror va parallelizm unsurlari kuzatiladi. Bu she'riy matnning musiqiyligini oshirib, milliy poetik an'ananing davomiyligini ta'minlaydi. Leksik-semantik qatlamda esa maqollarga xos umumlashtirish kuchi seziladi. Marosim va an'ana motivlari shoir ijodida muhim o'rin egallaydi. Hayot va o'lim, ajdod va avlod, xotira va davomiylik g'oyalari folklor asosida ramziy talqin qilinadi. Natijada poetik matnda tarixiy xotira va zamonaviylik o'rtasida uzviy aloqa yuzaga keladi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Folklorizm Matnazar Abdulhakim ijodida estetik strategiya sifatida namoyon bo'ladi. Shoir folklor materialini takrorlamaydi, balki uni mazmuniy jihatdan qayta quradi. Arxaik obrazlar zamonaviy ruhiy-falsafiy tafakkur bilan uyg'unlashib, yangi estetik maydon hosil qiladi. Folklorizm tarixiy xotirani estetik shaklda saqlash vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Ajdodlar dunyoqarashi va kollektiv ong qatlamlari zamonaviy estetik tafakkur bilan tutashadi. Arxaik timsollar ko'p ma'noli semantik struktura hosil qiladi va poetik tafakkurning chuqurlashuviga xizmat qiladi. Folklorizm poetik tilning ekspressiv imkoniyatlarini kengaytiradi, ritmik yaxlitlikni ta'minlaydi va shoir individual uslubining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shu tariqa, milliylik va universallik o'rtasidagi muvozanat yuzaga keladi. Shuningdek, shoir poetikasida folklorizm vaqt va makon kategoriyalari bilan uzviy bog'liq holda namoyon bo'ladi. Mifologik tafakkurda makon, ko'pincha, muqaddas hudud sifatida talqin qilinsa, Matnazar Abdulhakim she'riyatida bu makon ruhiy-psixologik maydonga aylanadi. Masalan, "yo'l" timsoli nafaqat harakat yoki safar ma'nosini, balki insonning ichki kamolot jarayonini ham anglatadi. Bu esa arxaik ramzning zamonaviy semantik kengayishini ko'rsatadi. Folklor poetikasiga xos dualistik qarama-qarshiliklar – yorug'lik va zulmat, hayot va o'lim, ildiz va shox, osmon va yer kabi oppozitsiyalar shoir matnlarida falsafiy mazmun kasb etadi. Ushbu qarama-qarshiliklar orqali inson va borliq o'rtasidagi abadiy ziddiyat estetik shaklda ifodalanadi. Natijada folklor unsuri oddiy reminissensiya darajasida qolmay, konseptual tafakkur vositasiga aylanadi.

Shoirning poetik nutqida takror va parallel konstruksiyalar ham folklorizmning muhim ko'rsatkichi sifa-tida xizmat qiladi. Biroq bu takrorlar mexanik emas, balki semantik intensivlikni oshirishga qaratilgan. Ayrim satrlar ohangiy aylanish asosida qurilib, xalq qo'shiqlariga xos musiqiylikni eslatadi. Shu bilan birga, mazkur ritmik tizim zamonaviy erkin she'r strukturasiga moslashtirilgan holda qayta ishlanadi.

Xulosa. Olib borilgan tahlillar Matnazar Abdulhakim she'riyatida folklorizm estetik tizimning markaziy va konseptual unsuri ekanini tasdiqlaydi. Folklor obrazlari poetik strukturaning ichki asosiga aylangan bo'lib, ular orqali milliy tarixiy xotira va zamonaviy ruhiy tafakkur uyg'unlashadi. Folklorizm bir vaqtning o'zida tarixiy davomiylikni ta'minlaydi, obrazlar tizimini murakkablashtiradi va semantik chuqurlikni kuchaytiradi. Arxaik timsollar zamonaviy kontekstda yangi estetik mazmun kasb etadi. Bu jarayon shoir individual uslubining shakllanishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Natijada Matnazar Abdulhakim ijodida folklorizm milliy estetik tafakkurning zamonaviy talqini sifatida namoyon bo'ladi va o'zbek she'riyatining an'anaviy hamda zamonaviy qatlamlarini birlashtiruvchi konseptual asos vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

(1). Folklorshunoslik asoslari. Toshkent, "Fan", 2012.
(2). O'zbek adabiyoti tarixi. 5 jildlik, Toshkent, O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2019.
(3). Matnazar Abdulhakim. Tanlangan asarlar. Toshkent, G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2010.
(4). Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. Toshkent, "Akademnashr", 2017.
(5). Karimov N. O'zbek adabiyoti va milliy tafakkur. Toshkent, "Ma'naviyat", 2015.
(6). Rasulov A. Adabiy tahlil metodologiyasi. Toshkent, "Fan va texnologiya", 2016.
(7). Zamonaviy adabiyot nazariyasi masalalari. Toshkent, Universitet nashriyoti, 2018.
(8). O'zbek folklori va zamonaviy talqin masalalari. Toshkent, "Fan", 2014.
(9). Milliy mentalitet va badiiy tafakkur. Toshkent, "Akademnashr", 2020.
(10). Adabiyotshunoslik metodologiyasi. Toshkent, "Tafakkur", 2021.
(11). Folklor va yozma adabiyot integratsiyasi. Toshkent, "Yangi asr avlodi", 2013.
(12). Intertekstuallik va poetik tafakkur. Toshkent, Universitet nashriyoti, 2022.